

tinkuoleman pelastavan häneen uskovien sielut, muttei ruumiita. Koska lankeemus oli naisen aiheuttama, myös pelastuksessa naisella tuli olla keskeinen osa. Näin Barltrop kohotti naissukupuolen oppinsa ytimeen. Hän uskoi olevansa itse Jumalan tytär, Jeesuksen sisar, jonka tehtävänä oli "veljensä" aloittaman työn loppuun saattaminen.

Panacealaiset korvasivat kolminaisuuden "nelinäisyydellä" (Fourfold Godhead), joka muodostui Isästä, Jeesuksesta ja "Jumalaisesta Tyttärestä" (Divine Daughter) sekä Pyhästä Hengestä, jota he nimitivät "Jumalaiseksi Äidiksi" (Divine Mother). Nelinäisyys oli olennainen myös siksi, että siinä maskuliinisuus ja feminiinisyys olivat tasavertaisessa suhteessa. Pelastuksesta tuli näin perhetapahtuma, johon osallistui viktoriaanisen ihanteen mukaisesti kaikki "jumalaisen perheen" jäsenet kukin tavallaan.

Myöhemmin Octavia Barltrop selitti miehensä Arthurin Kristuksen inkarnaatioksi. Ajallinen ja jumalainen perhe punoutuivat näin yhdeksi kokonaisuudeksi ja Octavian ongelmallinen rooli myös ajallisena äitinä sai teologisen merkityksen. Panacealaiset alkoivat 1924 uskoa, että Pyhä Henki puhui Barltropin tädin hoitajan, Emily Goodwinin välityksellä. Häntä alettiin kutsua "Jumalaiseksi Äidiksi". Näin jumaluus inkarnoitiin panacealaisten käsitysten mukaan heidän yhteisössään kahdessa ihmishahmossa, Jumalaisessa Tyttäressä ja Jumalaisessa Äidissä. Åkerblomilaisuudessa johtajan neitseys oli keskeinen korostus, joskin asian osoittanut lääkärintodistus on osoittautunut tietoiseksi väärennökseksi. Vaikka seksuaalisuus muodosti ongelmia myös panacealaisuudessa, liikkeen piirissä ei esiintynyt sellaisia seksuaalisia ylilyöntejä, joihin Maria Åkerblom syyllistyi.

Vuoteen 1920 asti Barltropin johtama liike oli "12 naisapostolin" muodostama yhteisö. Heitä nimitettiin perinteiseen tapaan "Kristuksen morsiamiksi" tai "anglikaanisik-

si nunniksi". Yhteisöön kuuluneiden valtaosan muodostivat keski-ään jo ohittaneet lesket, jäsenyyden alaikärajanä oli 16 vuoden ikä. Åkerblomilaisuuteen sen sijaan kuului perheitä ja myös lapsia, jotka panacealaisten parissa olivat harvinaisia. Panacealaisten joukossa oli myös runsaasti entisiä suffragetteja, jotka vaihtoivat useimmiten ilman vastalauseita yhteiskunnalliset tasa-arvovaatimuksensa hengelliseksi kuuliaisuudeksi yhteisöön liittyessään. Åkerblomilaisia erotti panacealaisuudesta suhtautuminen politiikkaan, jolla oli viimeksi mainitussa tapauksessa myös merkitystä. Panacealaiset torjuivat demokratian ja ihannoivat absoluuttista monarkiaa. Heille Britannia oli "Uusi Jerusalem" ja "Jumalan pyhä vuori". Siksi Daavidin istuimen legitiimi perillinen oli Britannian kuningashuone. Åkerblomilaisuudesta poliittiset kytkennät puuttuivat.

Åkerblomilaisuus alkoi hiipua 1930-luvun alussa, vaikka Åkerblom yritti käynnistää toimintaa uudestaan vapauduttuaan vankilasta 1933. Kuolemattomana pidetty Mabel Barltrop menehtyi sisarten suureksi järkytykseksi seuraavan vuoden lokakuussa. Panacealaisuus on yhä olemassa, åkerblomilaisuus siirtyi viimeistään Åkerblomin kuoltua 1981 historiaan.

Shawnin ja Björkstrandin teosten lukeminen rinnakkain avaa kiinnostavan kurkistuksen eurooppalaiseen kirkkohistoriaan, ennen muuta 1900-luvun alun kriisien uskonnollisen tulkintaan. Varsinkin I maailmansodan teologiset tulkinnat tarjoavat kiehtovan ja ainakin toistaiseksi vähän tutkitun aineiston. Myös sukupuolijärjestelmän tutkimukselle molemmat teokset ovat antoisia. Tutkijalta ne kuitenkin edellyttävät vaativaa taitoa katsoa menneisyyttä ennakkoluulottomasti ilman myöhemmän ajan mukanaan tuomaa jälkiviisautta.

ESKO M. LAINE
DOS., JOENSUU

MATTHIAS HAUDEL
Die Selbsterschliessung
des dreieinigen
Gottes: Grundlage ei-
nes ökumenischen
Offenbarungs-, Gottes-
und Kirchenverständnisses.
Göttingen: Vandenhoeck &
Ruprecht 2006. 640 s.

Erilaisten kristillisten oppien sisäistä rakennetta voi jossain määrin verrata erilaisiin luontoympäristöihin. Pelastusoppi on kuin savanni, jossa muutama iso eläin liikkuu selväpiirteisessä maastossa. Sakramenttioppi on kuin perinteinen maatila, jossa ihmisen ja luonnon yhteinen palvelutyö tuottaa organisoitua kukoistusta. Tämän kielikuvan mukaisesti kolminaisuusoppi on kuin sademetsä: se on koko luonnon keuhkot ja sen varassa muutkin opit hengittävät. Samalla se on kysymyksenasettelujensa runsauden ja käsittämättömän elinvoimansa vuoksi myös läpikäymättömän ryteikkö, jossa metsää on puiden lomasta lähes mahdotonta nähdä. Puoli tuntia sademetsässä herättää ihastusta, mutta pidempi oleskelu muuttuu äkkiä eloonjäämistäisteluksi.

Münsterin protestanttisen ekuumeenikon Matthias Haudelin dosentinväitöskirja on työtä pelkäämättömän yrityksen luoda järjestystä moderniin kolminaisuusopilliseen keskusteluun. Työn pääosa esittelee tunnetuimpia nykyaikaisia näkemyksiä triniteetistä (Rahner, Jüngel, Moltmann, Staniloae, Zizioulas, Ratzinger, Volf). Luonnollisesti työssä on laaja patristinen taustaluku ja myös Lutherin kolminaisuusoppia käsittelevä luku, jossa suomalaisiakin tutkijoita kommentoidaan seikkaperäisesti. Vaikka Haudel jossain määrin kritisoi Mannermaan, Peuran ja Jouko Martikaisen tulkintoja, hän haluaa selvästi nähdä Lutherin patristisen perinteen jatkajana ja monessa mielessä yhtyy suomalaisten tutkijoiden pyrkimyksiin.

Työn lähtökohtana on monissa nykynäkemyksissä selvästi siintävä rinnakkaisuus triniteettiopin ja kirkko-opin välillä. Ekumeenikot ovat jo pitkään tuottaneet tekstejä ideasta, jonka mukaan erilaisten kirkkokäsitysten voidaan väittää heijastavan erilaisia käsityksiä kolmiyhteisestä Jumalasta. Haudel itse kannattaa tätä rinnakkaisuusteeksi kutsumaani ajatusta ja esittelee hyvinkin asian- tuntevasti sitä, miten mainitut teo- logit rakentavat triniteettioppiaan ja kirkko-oppiaan rinnakkaisuusteisiin varaan. Katsausmaisten selostuksien lisäksi Haudel pyrkii aina lopulta sanomaan sen, mikä kussakin mallissa on hyvää ja huonoa. Loppuluvussa hän esittää oman näkemyksensä kirkko-opin, triniteettiopin ja vielä lisäksi ilmoituskäsityksen rinnak- kaisuudesta. Yhdistelemällä erilai- sia malleja hän päätyy käsitykseen, joka hänen omasta mielestään on raamatullinen, Nikean uskontun- nustuksen mukainen ja ekumeeni- sesti hyödyllinen. Lutherin ja suo- malaistenkin tutkijoiden vaikutus mallissa näkyy siinä, että mallin yh- tenä kantavana rakenteena on Ju- malan asettuminen samalla kertaa ihmistä vastapäätä ja hänen lähel- leen. Mystiikan ja ontologian ulottu- vuuksissa Jumala on lähellä, mutta samalla Jumala ei sulaudu ihmisen omaan kokemukseen, vaan asettuu sitä vastapäätä.

Haudelin kirja on hyödyllinen, jos haluaa saada asiantuntevan yleis- katsauksen nykykeskustelusta. Hän- nen omassa mallissaan tietynlainen ”reseptin” teko häiritsee: tekijä pyrkii kokoamaan suuren määrän ruoka- aineita niin, että kutakin niistä on tarpeeksi mutta ei liikaa. Tällä mene- telmällä saadaan aikaan sopiva tri- nitaarinen keitos. Yleensä tällaisella metodilla onnistutaan näkemään terävästi aiempien mallien huonot puolet. Tässä Haudel mielestäni on- nistuukin usein hyvin. Oma malli sen sijaan jää profiilittomaksi ja him- meäksi. Vaikka työ on hyvin laaja, oli- sin myös kaivannut kriittisempää ja laajempaa keskustelua patristisista

tutkimustuloksista. Nyt tekijä olet- taa usein sumeilematta isien konsensuksen, joka harvesterin tavoin korjaa trooppisesta runsaudesta hal- lutunlaisen sadon.

Itse edustan sitä tutkimuslinjaa, joka ei juuri usko rinnakkaisuustee- siin. Triniteettioppi ja kirkko-oppi ovat dogmihistoriassa kumpikin kulkeneet etupäässä omia latu- jaan. Niiden rinnakkaisuutta on ar- gumentoitu lähinnä 1900-luvulla ekumenian kirkkopoliittisista tar- peista käsin. Klassiset oppimääritel- mät, kuten esimerkiksi IV Lateraani- konsiilin vuonna 1215 Johanneksen evankeliumin (17:22) avulla laatima analogia entis –oppi, lähtevät päin- vastoin siitä, että Isän ja Pojan ykseys on varsinaisesti hyvin erilaista kuin uskovien keskinäinen yhteys taik- ka yksimielisyys. Haudel olisi voinut kyseenalaistaa rinnakkaisuusteesiä paljon enemmän, niin huterilla his- toriallisilla jaloilla tämä modernissa teologiassa valtavan biodiversiteet- tin tuottanut idea itse asiassa sei- soo. Nykyisen keskustelun hahmot- tamisessa olisi Haudelin lisäksi hyvä käyttää esimerkiksi vastikään ilmes- tynyttä *Oxford Handbook of Trinita- rian Theology* -teosta, johon olen omia kriittisiä puumerkkejäni laa- jemmin piirtänyt.

Toisaalta on tietysti niinkin, et- tä kreikan kielen ihmistä tarkoitta- va sana *anthrōpos* tulee verbistä *anathrein*, ”katsoa ylöspäin”; ihmi- nen siis pyrkii ylöspäin katsomalla myös omaa olemistaan määrittä- mään. Tämä ajatus innoitti jo kirk- koisia etsimään ihmismielen ja tri- niteetin välisiä rinnakkaisuuksia, ei- kä siksi kaikkia analogioita pidä kiis- tää. Kirkko-oppiin saakka rinnakkai- suuden idea ei silti ehkä sittenkään ulotu. Nykyisen triniteettiopillisen keskustelun edelleen runsastues- sa ja ulottaessa lonkeronsa yhä kauemmaksi olisi välillä virkistävää lukea kirja, jossa kristinuskon mo- noteismi nostettaisiin sille kuulu- vaan kunniaan. Triniteetin suhteen voitaisiin yhtyä keskiaikaiseen cre- doon: ”Kolminaisen salaisuudet /

järjelle on aina uudet. / Kuka syn- tyy, lähtee keistä, tunnustan: ei näy se meistä” (suomennos Risto Saa- rinen).

RISTO SAARINEN, PROF.
HELSINKI

HEATHER PRINGLE

Himmlerin suuri suunnitel- ma: Arjalaisen herrakansan etsintä. Suom. Vappu Orlov & Anna Orlova. Helsinki: Bazar 2009. 512 s.

Naziści spisek okultystów. Ohjaus: Tracy Atkinson, Joan Baran. Tuottaja: Cinnabar pictures, 1998. 95 min.

Kolmannen valtakunnan ja natsien historiaa on viimeisten vuosikym- menten aikana tarkasteltu lukemat- tomassa julkaisuissa, dokumenteissa ja elokuvissa. Mielenkiinto tätä Saksan historian synkkää ajanjak- soa kohtaan ei kuitenkaan osoita laantumisen merkkejä, vaan aihe tuntuu olevan jatkuvasti ajankoh- tainen. Yhtenä osoituksena siitä on kanadalaisen historiaa popularisoi- van Heather Pringlen teos Himmleristä ja tämän toimista arjalaisuuden löytämiseksi ja pönkittämiseksi. Kir- jan englanninkielinen alkuteos *The Master Plan. Himmler's Scholars and the Holocaust* ilmestyi 2006, suo- mennos kolme vuotta myöhemmin. Kirja sai näyttävän vastaanoton suo- malaisessa lehdistössä.

Pringle etenee ajassa lähtien liikkeelle Himmlerin lapsuudesta ja kasvun vuosista. Hän kuvailee, kuin- ka tuleva natsi sai virikkeitä muinais- muistoista ja menneisyydestä kiin- nostuneelta isältään, joka järjesteli iltakaudet omia kokoelmiaan poika apunaan. Vuosien kuluessa ajatus arjalaisuuden alkuperästä, mennei-